

Obsah

1. KOGNITÍVNY PRÍSTUP KU SKÚMANIU JAZYKA

(*Ján Rybár, Vladimír Kvasnička, Igor Farkaš*)

1. Úvod	13
2. Hlavné paradigmy kognitívneho prístupu	14

2. MAGICKÝ JAZYK DIVADLA (*Jana Horáková*)

1. O „lingvistickom obrate“	21
2. Jazyk divadla	23
3. Reč divadla	26
4. Divadelný experiment	28
5. Divadelný priestor a jeho magická moc	32
Literatúra	37

3. JAZYKOVÝ SYSTÉM AKO KOGNITÍVNA REALITA

(*Juraj Dolník*)

Vstup do problematiky	39
Generatívna gramatika	
Gramatické znalosti	46
Univerzálna gramatika a performančné systémy	49
Teória riadenia a viazania (Government-Binding-Theory)	55
Minimalistický program	60
Záver	62
Prirodzená orientácia v jazyku	63
Smerovanie k pojmu prirodzenej orientácie v jazyku	64
K pragmatickej interpretácii jazykového systému. Inferencia	67
Inferencia a jazykotvorná činnosť	69
Systemizácia jazykových javov	70
Prototypová perspektíva	74
Prirodzená orientačná situácia	75
Princíp prirodzenej dominancie v stavbe jazykových jednotiek	77

Záver	80
Literatúra	82

4. VÝVIN JAZYKA U DIEŤAŤA – VRODENÉ VERZUS ZÍSKANÉ (*Ján Rybár*)

1. Úvod	84
2. Vývin jazyka	85
2.1. Základné stupne fonologicko-gramatického vývinu	85
2.2. Rast a meranie veľkosti slovníka	87
2.3. U-krivka a obdobie hypergeneralizácie	88
3. Vrodenosť a prostredie	90
3.1. Úloha jazykovej inštrukcie	90
3.2. Jazyková schopnosť hluchonemých detí	91
3.3. Ohýbanie umelých slov – wug test	92
3.4. Teória vrozených strategických princípov	93
3.5. Teória parametrov	94
3.6. Hypotéza o slovách a pravidlách	95
4. Teória kritických období	97
4.1. Prvé zlomové obdobie – druhý polrok života	97
4.2. Druhé zlomové obdobie – puberta	98
5. Na záver	101
Literatúra	102

5. MYSEL A JEJ JAZYK (*Martin Kanovský*)

Úvod	104
Jazyk myslenia	107
Obsah a význam/pojem	115
Čím pojmy nie sú a ani byť nemôžu	123
Literatúra	126

6. OD POJMOV K SYNTAXI (*Dušana Rybárová*)

1. Úvod	127
2. Rôzne úrovne reprezentácie slova, pošmyknutia jazyka a stav, keď máme hľadané slovo na jazyku	129
3. Leveltov model produkcie reči	133

4. Ako možno testovať črtu živé – neživé na úrovni lemmy v slovenskom jazyku?	138
5. Záver	142
Literatúra	143

7. VÝZNAMY NEEXISTUJÚ (*Ján Šefránek*)

Prológ	145
1. Úvod	147
2. Sémantika ako nástroj	149
2.1. Logická sémantika a významy	149
2.2. Lingvistika a významy	152
3. Kognitívna sémantika	155
3.1. Gärdenforsova sémantika	156
3.2. Lakoffova sémantika	158
4. Rozlišovacie kritériá	161
5. Experimentálna implementácia modelu	165
6. Empirická opora	168
7. Rozlišovacie kritériá zmeny a stavu	171
7.1. Zmena, stav, slovesá, podstatné mená	173
7.2. Mnohovrstvovosť významov slovies	175
7.3. Základná úroveň	176
7.4. Konštrukcia komplikovanejších významov a usudzovanie	180
8. Záver	183
Literatúra	186

8. NERVOVÝ SYSTÉM A JAZYK (*Andrej Král' a Ábel Král'*)

1. Úvod	188
2. Informačný pohľad na komunikačné systémy	189
3. Komunikačné systémy zvierat	190
4. Znak a symbolický charakter jazykov	193
5. Umelé komunikačné systémy zvierat	204
6. Ontogenéza jazyka	206
7. Neurálne predpoklady jazyka	210
8. Neurálne koreláty jazyka	215
Dáta	216

Model	219
Literatúra	223

9. KDE SA JAZYK STRETÁVA S VEDOMÍM –

(*Lubica Beňušková*)

1. Úvod	235
2. Neuronálne koreláty senzorického uvedomovania	239
3. Plánovanie a predstavovanie si akcií, myslenie a jazyk	242
4. Neuronálne koreláty reflektívneho vedomia	245
5. Súvislosť teórie dynamického jadra s teóriou konceptuálnych priestorov	247
6. Záver	256
Literatúra	259

10. KONEKCIONISTICKÉ MODELOVANIE JAZYKA

(*Igor Farkaš*)

1. Úvod	262
1.1. Vlastnosti symbolických systémov	264
1.2. Vlastnosti konekcionistických systémov	266
1.3. Vrodené dispozície a akvizícia jazyka	269
2. Lexikálne spracovanie jazyka	271
2.1. Morfológia	271
2.2. Čítanie	274
2.3. Spracovanie reči	278
2.4. Artikulácia slov	279
2.5. Modelovanie lexikálnych máp	280
3. Spracovanie viet	282
3.1. Predikcia slov	283
3.2. Indukcia gramatík	285
3.3. Reprezentovanie štruktúrovaných dát	287
3.4. Syntaktická analýza viet	290
3.5. Komprehenzia viet	291
3.6. Produkcia viet	293
3.7. Integrované modely	295
4. Záver	295
Literatúra	297

11. JAZYK AKO SIET' MALÉHO SVETA

(*Mária Markošová*)

1. Úvod	306
1.1 Newmanov – Wattsov model malého sveta	310
2.2. Režim malého a režim veľkého sveta	312
2. Malý svet ľudského jazyka	313
2.1. Kontextový pohľad na jazyk	315
2.2. Pohľad na sieť ľudského jazyka cez skladbu vety	318
3. Diskusia	320
Literatúra	322

12. MODELOVANIE KULTÚRNEHO PRENOSU

A JEHO ÚLOHA V EVOLÚCII JAZYKA (*Martin Takáč*)

1. Úvod	323
2. Iterované učenie	325
2.1. Emergencia kompozičného a rekurzívneho jazyka	327
2.2. Zúžený profil a replikátory	333
2.3. Frekvenčné efekty	334
2.4. Argument nedostatočnosti lingvistického vstupu	335
2.5. Modelovanie vývoja kognitívnych predispozícií	337
2.6. Podloženosť významov a telepatia	338
3. Samoorganizácia	339
3.1. Vlastnosti modelov	340
3.2. Emergencia zdieľaného lexikónu – Talking Heads	342
3.3. Špecifiká komunikácie bez explicitného prenosu významov	346
3.4. Priebeh a výsledky experimentu	348
3.5. Diskusia	350
3.6. Emergencia samohláskového systému	351
3.7. Diskusia	355
5. Zhrnutie	356
Literatúra	357

13. O NEVYHNUTNOSTI UNIVERZÁLNEJ GRAMATIKY

(*Vladimír Kvasnička a Jiří Pospíchal*)

1. Úvod	361
2. Teória formálnych jazykov	363